

Det tvåspråkiga Finland

Pekka Niemi
Pehr-Olof Rönholm

Artikel ur
Svenska Dyslexiföreningens och
Svenska Dyslexistiftelsens tidskrift

Dyslexi
aktuellt om läs- och skrivsvårigheter
Nr3/2004

Det tvåspråkiga Finland

Pekka Niemi, professor i psykologi, Åbo Universitet

Pehr-Olof Rönnholm, ordförande i styrgruppen för Lärcentrum i Åboland

Enligt grundlagen har Finland två nationalspråk, finska och svenska. För nordiska öron är finskan helt obegriplig, men faktum är att det nutida samhällets koncept har sin språkliga motsvarighet i finskan och svenskan. Då vi på finska skall benämna läroplaner, skolförvaltning och skolämnen finner vi som regel ett exakt uttryck som svarar mot svenskans. Svårare är det t.ex. på engelska: "curriculum" har en mycket vidare semantisk täckning än "läroplan" och vem kan översätta "literacy" till fungerande svenska eller finska för den delen?

Mot den bakgrunden kan man också beskriva Finlands två utbildningssystem, det finska och det [finlands]svenska. Båda systemen styrs av samma regelverk, de har samma innehåll och mål, men det som skiljer dem åt är undervisningsspråket. Skillnaden i innehåll består i att ämnet "modersmålet och litteraturen" i det ena fallet avser finska och i det andra fallet svenska. Och att ämnet "det andra inhemska språket" omvänt är svenska eller finska.

Svenska grundskolor finner vi på västkusten från Karleby i norr till Kristinestad i söder; i sydväst i den östra riksdelen gamla huvudstad Åbo och i skärgårdsstaden Pargas samt i skärgårdskommunerna Nagu, Korpo, Houtskär, Kimito, Dragsfjärd, Västanfjärd och Iniö. I södra Finland finns det gott om svenska skolor längs hela kusten från Ekenäs till Kotka, de flesta förstås i storstäderna Esbo och Helsingfors. Ett vältäckande nät av (teoretiska) gymnasier och yrkesskolor kompletterar bilden. Man kan idka studier på svenska i yrkeshögskolor inom hela det svenska språkområdet eller akademiska studier inom Åbo Akademi i Åbo och Vasa, där bl.a. den finlandssvenska lärarutbildningen finns. Vid det tvåspråkiga Helsingfors universitet finns ett 30-tal svenskspråkiga professurer. Svenska handelshögskolan i Helsingfors verkar också i Vasa. Det kan faktiskt med fog hävdas att det finns ett överutbud på studieplatser för svenskspråkiga, särskilt inom handelshögskolesektorn. Riksdagen har försäkrat sig om att högre akademisk utbildning i Finland ges på svenska genom att stadga att förvaltnings-, undervisnings- och examensspråket skall vara svenska inom Åbo Akademi. För många finskspråkiga blir detta en väg till tvåspråkighet. ÅA har vikt högst 25 % av studieplatserna för finskspråkiga. De måste naturligtvis genomgå ett språkprov i samband med inträdesförhöret eftersom studierna sker helt på svenska.

Föräldrarna förutsätts placera sitt barn i den skola vars språk barnet behärskar bäst. Då den ena föräldern talar finska och den andra svenska kan det bli en knepig sits. I praktiken har det sedan 1990-talets början resulterat i att barnet oftast placeras i en svensk skola. Enligt Fjalar Finnäs har de svenska elevkullarna varit ungefär en tiondel större än motsvarande antal svenskregistrerade barn under hela 1990-talet. Tack vare det ökande tillskottet av finskregistrerade barn som började i svensk skola innebar detta att i slutet av seklet var antalet nya elever över 4100 per år. Man får gå minst 30 år tillbaka i tiden för att hitta lika stora svenska elevårskullar. En finländsk medborgare har subjektiv rätt att definiera sitt språk och därför är en del barn registrerade på fel språk, oftast som finskspråkiga eftersom finskan är byråkratens "default".

Vi ser inom utbildningen samma fenomen som i samhället i stort – det uppstår ett A- och ett B-lag genom inställningen till utbildning. Kulturellt och språkligt medvetna två- och finskspråkiga föräldrar är öppna för det svenska språket och den svenska kulturen. Faktum är dock att ett stort antal hem hyllar engelskan som allena saliggörande, man talar t.o.m. om tvångssvenska. Detta år har man nått så långt att man skapat en majoritet i riksdagen som bestämt att studentexamen i framtiden endast skall innehålla *ett* obligatoriskt ämne, dvs. modersmålet. Konsekvensen är att det andra nationalspråket inte längre ingår i studentexamen även om det är ett obligatoriskt ämne i gymnasiet.

Det tvåspråkiga Finland kommer att bestå. För vår del hoppas vi att Finland också kvarstår som en aktör inom den nordiska gemenskapen.